

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Nazilli Yerel Basınına Yansımaları

Fatma TEKİN¹

Araştırma Makalesi

Makale Geçmişi

Başvuru Tarihi: 25.12.2024

Kabul Tarihi: 20.06.2025

Research Article

Article History

Date of Application: 25.12.2024

Acceptance Date: 20.06.2025

Özet

7 Ocak 1946 tarihinde kurulan Demokrat Parti (DP), 14 Mayıs 1950’de yapılan genel seçimle yirmi yedi yıllık Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarını sona erdirmiştir. Türkiye’nin siyasi tarihinde derin izler bırakan DP iktidar dönemi ise, on yılın sonunda 27 Mayıs 1960 sabahı gerçekleşen askeri darbe ile son bulmuştur. Darbenin ardından Milli Birlik Komitesi (MBK) yönetimi ve çalışmaları, 27 Mayıs 1960’tan 25 Ekim 1961 tarihine kadar sürmüştür. Gerçekleşen bu askeri darbe, Türkiye’nin ulusal ve yerel basınında geniş ölçüde yer bulmuştur. Bu makale, 27 Mayıs Askeri Darbesinin Nazilli yerel basınına yansımalarını detaylı bir şekilde ele almaktadır. Nazilli yerel basınında darbe, bayram sevinci içerisinde coşkuyla kutlanmış ve Türk milletince onaylandığı algısıyla 27 Mayıs, “inkılâp, büyük devrim ve nazik ihtilal” olarak nitelendirmiştir. Çalışma kapsamında, 27 Mayıs Askeri Darbesi ve sonrası MBK yönetiminin uygulamaları, 27 Mayıs sonrasında Nazilli halkının darbeye karşı tutumu, DP’lilerin Yassıada’da yargılanma sürecine dair halkın tepkisi, gazetelere yansıyan haberler doğrultusunda anlatılmak istenmiştir. Bu çerçevede Nazilli’de yayınlanan; “Hür Menderes/İnkılâp, Kervan ve Madran” adlı yerel gazeteler özelinde yaşanan tarihsel süreç incelenerek genel çerçeve oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, 1960 Askeri Darbesi, Milli Birlik Komitesi, Nazilli Basını

Reflections of The Military Coup of May 27, 1960 in the Nazilli Local Press

Abstract

Democrat Party (DP), founded on January 7, 1946, ended the twenty-seven-year rule of the Republican People's Party (CHP) with the general elections held on May 14, 1950. The DP's rule, which left deep marks on Turkey's political history, ended with the military coup that took place on the morning of May 27, 1960 at the end of the decade. Following the coup, the National Unity Committee (MBK) administration and activities continued from May 27, 1960 to October 25, 1961. This military coup was widely covered in Turkey's national and local press. This article examines in detail the reflections of the May 27 Military Coup in the Nazilli local press. The coup was celebrated enthusiastically in the Nazilli local press with the joy of the holiday and May 27 was described as a “reform, a great revolution and a gentle coup” with the perception that it was approved by the Turkish nation. Within the scope of the study, the practices of the MBK administration after the May 27 Military Coup, the attitude of the people of Nazilli against the coup after May 27, the public's reaction to the trial process of DP members in Yassıada were aimed to be explained in line with the news reflected in the newspapers. In this context, the historical process experienced in the local newspapers published in Nazilli; “Hür Menderes/İnkılâp, Kervan and Madran” were examined and a general framework was created.

KeyWords: Democrat Party, The Military Coup of 1960, National Unity Committee, Nazilli Press

¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0002-0358-4967, fatmacelikk50@gmail.com

1. Giriş

DP iktidarına son veren “27 Mayıs Askeri Darbesi” emir komuta zincirinin dışında otuz sekiz genç subay tarafından gerçekleştirilmiştir (Kaynar, 2017: 84; 86-87). Milli Birlik Komitesi’nin (MBK) aldığı karar kapsamında; “*Tarafsız şahsiyetlerden bir kabine*” kurulmuştur. Yeni kabinede üç asker, on dört sivil yer almıştır (Cumhuriyet, 29 Mayıs 1960:1). 30 Mayıs 1960’da oluşturulan yeni kabine ile MBK Başkanı, Başbakan ve Milli Savunma Bakanı olan Orgeneral Cemal Gürsel, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Başkumandanlığı görevini üstlenmiştir (Hür Menderes, 31 Mayıs 1960: 1). MBK Başkanı ve TSK Başkumandanı Org. Cemal Gürsel, İstanbul, Ankara ve İzmir radyoları aracılığıyla iktidar değişikliğinin sebeplerini tüm Türkiye’ye duyurmuştur. Bu sebepler, DP iktidarının ülkeyi maddi ve manevi açıdan kötüye sürüklemesi, memleketi kanlı kardeş kavgasına götürmesi olarak sıralanmıştır. Söz konusu durumu, hükümet ileri gelenleriyle görüşerek ikaz ettiğini ancak bu uyarıların dikkate alınmaması sonucu devletin idaresine el koyulduğunu açıklamıştır (Hür Menderes, 31 Mayıs 1960: 2).

MBK’nın iktidarı ele almasıyla kurulan askeri yönetim; hür, demokratik ve eşit seçimlere kadar devam edecek olan yeni rejimin Geçici Anayasasını açıklamıştır. 27 Mayıs sembolü olarak nitelendirilen Geçici Anayasa, 4 bölümden ve 27 maddeden oluşup MBK’nce oy birliği ile kabul edilmiştir (Kervan, 16 Haziran 1960: 1). 1960 Geçici Anayasası olarak nitelendirilen 1924 tarih ve 491 sayılı *Teşkilâtı Esasiye Kanunu’nun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkında Geçici Kanun*”, 12 Haziran 1960’ta kabul edilmiştir (T.C. Resmî Gazete, Sayı: 10525, 14.06.1960: 1) Yeni anayasanın incelenmesi ve ilan edilmesi için bir “*Kurucu Meclis*” oluşturulması öngörülmüştür (Lewis, 2003: 16). Yeni Anayasa ve seçim yasasını hazırlamakla görevli olan Kurucu Meclis, ilk toplantısını 6 Ocak 1961 tarihinde gerçekleştirmiştir. Bu tarihten itibaren yasama yetkisini MBK ile paylaşmaya başlamıştır. Böylece sivil yönetime geçiş sürecinde ilk önemli adım atılmıştır (Ahmad, 2015: 177). Kurucu Meclis, MBK ve Temsilciler Meclisi’nden oluşmuştur. Temsilciler Meclisi ise, DP dışındaki partiler ve meslek ya da benzeri sivil kuruluşların temsilcilerinden oluşmuştur (Akşin, 2009: 242). 9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan referandum ile yeni anayasa, seçmenlerin %61,7’sinin evet oyuyla kabul edilmiştir. Referandumda %38,3’lük bir kesim “*hayır*” demiş ve 12,75 milyonluk toplam seçmenin 2,5 milyonu çekimser oy kullanmıştır (Lewis, 2003: 16-17). 15 Ekim 1961 günü yapılan genel seçimde ise, çok partili siyasal hayat yeniden başlamıştır (Tokgöz, 2010: 41-42).

Bu makalede, Aydın iline bağlı Nazilli ilçesinde 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve sonrasında meydana gelen siyasi, toplumsal ve ekonomik gelişmelerin yerel basına yansımaları incelenmiştir. Nazilli özelinde yapılan bu çalışma ile literatüre özgün bir katkı sunulması hedeflenmiştir. Bu çalışma, Nazilli halkının Türkiye Cumhuriyeti’nin (TC) ilk askeri darbesine karşı gösterdiği tutumu ve yerel basının dönemin iktidarına yönelik yaklaşımını ortaya koyması açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Analiz kapsamında, 27 Mayıs 1960 Darbesinden 25 Ekim 1961 tarihine kadar geçen süreçteki siyasi atmosfer ve Nazilli halkının askeri yönetime karşı tutumu ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Ayrıca askeri yönetimin, 1960 Darbesini meşrulaştırmak amacıyla kitle iletişim araçlarını nasıl sistematik ve etkili bir şekilde kullandığı ele alınmıştır. Bu kitle iletişim araçları arasında radyo, sinema, broşürler, gazeteler, kitaplar, altın, para, marş ve şarkılar gibi çeşitli materyaller yer almaktadır. Söz konusu çeşitli materyallerin kullanımı ve propaganda girişimleri, Türkiye genelinde olduğu gibi Nazilli’de de karşılık bulmuştur. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasında Nazilli basınında baskın olan temel görüş, DP iktidarının politikalarının yanlışlığı ve usulsüzlüğünün yanı sıra darbenin gerekçelerinin mantıklı bir şekilde kamuoyuna

yansıtılması oluşturmuştur. Darbeyi meşrulaştırmaya yönelik söylemler ve kullanılan materyaller ile darbe, halk nezdinde olumlu karşılık bulmuş ve propaganda yöntemlerinin etkili kullanımı ile başarılı olmuştur.

2. Nazilli Basınında 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi

DP'nin 1950 yılında başlayan ve on yıl süren iktidarı, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile sona ermiştir (Turan, 1999: 223). Bu askeri darbe, yurt genelinde büyük ölçüde olumlu bir şekilde karşılanmış, yurt dışında ise olumsuz bir tepki doğurmamıştır. Şerafettin Turan'a göre bu durumun başlıca nedenleri; darbenin kansız bir şekilde gerçekleşmesi, giderek bir kardeş kavgasına dönüşmekte olan gruplaşmaların ve çatışmaların önlenmesi, demokrasinin önünün açılması ve iktidarın, yapılacak seçimleri kazanacak olanlara bırakılacağına vurgulanmasıdır. Ayrıca, Türkiye'nin imzalamış olduğu anlaşmalarla, özellikle NATO ve CENTO ittifaklarına bağlı kalacağına açıklanmasıdır (Turan, 2002: 17).

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin yerel basındaki yansımalarının bir örneği olarak Nazilli ilçesi ele alınmıştır. Darbenin ilçede nasıl karşılandığının yanı sıra, meydana gelen değişim ve gelişmeler de dönemin yerel gazeteleri üzerinden incelenmiştir. Hür Menderes Gazetesi, darbeden sonra ilk manşetinde büyük puntolarla *“Şanlı Ordumuz Hürriyet ve Haklarımızı iade etti”* başlığını kullanmıştır. Manşetin altında ise, Mustafa Kemal Atatürk'ün *“Nutuk”* adlı eserinin sonunda yer alan *“Türk Gençliğine Hitabesi”* ne yer verilmiştir. Hava, Kara, Deniz kuvvetleri el ele vererek ve hiçbir kimsenin burnu kanamadan 27 Mayıs 1960 günü saat 01.00'de DP iktidarını düşürdüğünü, seçimlere kadar geçici bir hükümet kurulduğunu açıklamıştır. Org. Cemal Gürsel idaresinde bulunan MBK, çalışmalarına hemen başladığını, Ankara'da ve İstanbul'da birçok değişiklikler yapıldığını belirtmiştir. Ayrıca, yeni bir ihtilal için geç kalındığı ve bunun bütün vatandaşlar tarafından idrak edildiği ifade edilmiştir. Bu ihtilal sayesinde Türk milletinin eski refahına, saadetine, huzur ve selametine tekrar döneceğine olan inanç dile getirilmiştir (Hür Menderes, 28 Mayıs 1960: 1). 30 Mayıs 1960 tarihli Hür Menderes Gazetesi'nde, *“Sayın vatandaşlar! Bütün yurttaki olduğu gibi biz de bu mutlu günü tesit etmek maksadıyla evlerimizi ve dükkânlarımızı Al bayrağımızla ve ışıklarla donatalım, çünkü bu her Türk'ün en büyük bayramıdır. 27-5-1960”* şeklinde bir manşet yer almıştır. Manşetin devamında, tarihin yeni bir döneme girdiği, DP iktidarının sona erdiği ve yerine henüz hangi siyasi teşekkülün geçeceği belli olmadığı için geçici bir hükümet kurulduğu dile getirilmiştir. Bütün yurttaki bu haberin sevinçle karşılandığını, diktatörlük döneminin sona erdiği, yerine demokrasinin alacağı vurgulanmıştır. Ayrıca yeni bir anayasa hazırlığı içinde olduğu konusunda; *“MBK tarafından yayınlanmış olan 13 numaralı tebliğde ifade olunduğuna göre; Komite, yeni bir anayasa hazırlamak için faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Faaliyetin tahakkuku için de bir ayrı komite kurulmuş bulunmaktadır. Komitenin başına İstanbul üniversitesi rektörü Sayın Sıddık Sami Onar getirilmiş bulunmaktadır. Bu arada komite derhal çalışmalara başlamıştır. Çalışmalar çok kısa bir zaman içerisinde nihayete erecektir. Komite, Sıddık Sami Onar'dan başka İstanbul ve Ankara üniversiteleri anayasa profesörleri bulunmaktadır.”* Bu doğrultuda haberin devamında *“13 numaralı tebliğde ifade olunduğuna göre, yeni anayasanın tanzim edilmesine kadar memleketimizdeki bütün siyasi faaliyetler tamamen men edilmiş bulunmaktadır. Yeni anayasa hazırlandıktan sonra siyasi faaliyetlere tekrar müsaade olunacaktır”* şeklinde açıklık getirilmiştir (Hür Menderes, 30 Mayıs 1960: 1-2).

Hür Menderes Gazetesi, mahalli bir yayın organı olarak bölgeyle özdeşleşen bir isim arayışıyla, bölgenin yaşam kaynağı olan Menderes Nehri'nin adını benimsemiştir. Aynı zamanda bu isim, Başbakan Adnan Menderes'in soyadını taşıması nedeniyle de tercih

edilmiştir. Ancak gazete, 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında ismini “İnkılâp” olarak değiştirmiştir. Bu karar, Adnan Menderes’in demokratik değerlerle çelişen uygulamaları ve artan toplumsal hoşnutsuzlukla ilişkilendirilerek okuyuculara açıklanmıştır (İnkılâp, 11 Haziran 1960: 1). Kervan Gazetesi, Hür Menderes Gazetesi’nin bu isim değişikliğine gitmesi ile ilgili olarak hem Hür hem de Menderes isminin birleştirilmesinin kolay anlaşılır olmadığını ve Menderes isminin güneyde akan Büyük Menderes ırmağına atfen konulmuş olmasını alaycı bir dille eleştirmiştir (Kervan, 23 Haziran 1960: 4). Benzer bir isim değişikliği ise, Nazilli’nin yerel spor kulüplerinden biri olan “Menderes Spor” da yaşanmıştır. Kulüp, isim değişikliği ile ilgili olarak, “23 seneden beri Menderes Spor ismini taşıyan ve sabık ve sakıt Başbakan Adnan Menderes’in soyadı ile aynı olduğundan kulübümüz 14 Temmuz 1960 Perşembe günü saat 21:00’de yapılan olağanüstü kongrede, ekseriyetle ilk kuruluş ismi olan Nazilli Gençler Birliği adının alınmasına karar verildi” açıklamasını yapmıştır. İsim değişikliği için de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ne müracaatta bulunmuştur (Madran, 16 Temmuz 1960: 1).

Darbe sonrası DP yanlısı Madran Gazetesi, darbenin meşruluğuna atıfta bulunan yazılarıyla değişen siyasi havaya uyum sağlamıştır. 30 Mayıs 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, Devlet ve Hükümet Başkanı Org. Cemal Gürsel tarafından geçici bir hükümetin kurulduğunu ve 30 Mayıs 1960’ta oluşturulan yeni Kabinenin ilk toplantısının saat 9.00’da Başbakanlık’ta yapılacağını açıklanmıştır (Madran, 30 Mayıs 1960: 1). TSK’nın, milletçe özlem duyulan demokrasi rejimini kurmak ve Türk bütünlüğünü felaketten kurtarmak idealiyle giriştiği milli inkılâp harekâtının sevinçle karşılandığı, Nazilli’nin cadde ve sokaklarının bayraklarla donatıldığından bahsetmiştir. Bu hareketin Türk milleti tarafından onay gördüğü, üstelik bu harekete karşı gelmenin intihar olacağı belirtilmiştir (Madran, 31 Mayıs 1960: 1). 2 Haziran 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, “Şanlı Ordumuz Memleket İdaresine el koydu” alt başlıklı haberin devamında DP idaresini; “Son aylar içinde hükmetmek hakkını kaybetmiş olan Hürriyet ve Demokrasi rejiminden uzaklaşan fiilen meşruluğunu kaybetmiş bulunan, bir çıkmaz giren idareye, Milletimizin göz bebeği ordumuz el koymuş bulunmaktadır...” şeklinde değerlendirmiştir (Madran, 2 Haziran 1960: 1). Madran Gazetesi’nin 3 Haziran 1960 tarihli sayısında, “Yaşasın Cumhuriyetin Bekçisi Kahraman Ordu, YAŞASIN TÜRK MİLLETİ” başlığına yer verilmiştir. 1950 Mayıs’ında hürriyet ve demokrasinin ilk zaferini kazandığı, 1960 yılının yine mayıs ayında ikinci defa Türkiye’de demokrasinin samimiyetle uygulanmasını isteyenlerin zafer kazandıkları ve haklı çıktıkları dile getirilmiştir (Madran, 3 Haziran 1960: 1). Sonuç olarak Madran Gazetesi, darbeyi gerçekleştiren ordudan övgü ile bahsetmiş; onu, “Türk Milletinin kurtarıcısı” olarak nitelendirmiştir.

Kervan Gazetesi ise, 10 Nisan 1960 tarihinde kapanmış olup 11 Haziran 1960 tarihinde darbeden hemen sonra tekrar yayın hayatına başlamıştır (Kervan, 23 Haziran 1960: 3). Kervan Gazetesi, 27 Mayıs Askeri Darbe öncesi ve sonrası DP iktidarına karşı sert bir şekilde muhalif tutum sergilemiştir. Bu nedenle de Kervan Gazetesi, 27 Mayıs’a destek verdiğini net olarak belirtmiş ve MBK yönetimini de gönülden kabul etmiştir. Kervan Gazetesi’nde, “Türkiye’de 2. Cumhuriyet” başlığına yer verilmiştir. Darbeyi, 2. Cumhuriyet olarak nitelendirmesiyle “Türk Silahlı Kuvvetleri 27 Mayıs 1960 da bu büyük devrimi başarıyla yaptı. Kendilerine milletçe şükran ve minnet duymaktayız” ifadesi yer almıştır. Bununla birlikte gazetenin köşe yazısında çıkmadığı günlerin mühim olayları şeklinde not düşülmüştür. Org. Cemal Gürsel’in fotoğrafının altında ise, “27 Mayıs 1960’da Türkiye’de yapılan “Nazik İhtilal” in Lideri Orgeneral Cemal Gürsel” ibaresine yer vermiştir (Kervan, 11 Haziran 1960: 3).

1960 Askeri Darbe sonrası Nazilli ilçesinde yönetimi ele alan Nazilli ve Sultanhisar Garnizon Kumandanı Piyade Albay Lütfi Gürel’in yayınladığı “5 Numaralı Garnizon Tebliği” şu şekildedir: “Muhterem Nazilli halkının yalnız radyo neşriyatını takip etmelerini ehemmiyetle belirtirim. Asayiş ve sükûneti ihlal edici propagandaları asla dinlememek ve bu gibi menfi

fikirli zavallı hainler görüldüğü takdirde derhal Garnizon Kumandanlığına haber vermek en mukaddes vatan vazifesidir. Menfi gaye ve emellerle sinsi propaganda ve toplantılara tevessül eden kimselere derhal kanuni muamele yapılacaktır. Radyonun tebliğleri Milli iradenin tebliğidir. Radyonun sesi Aziz Türk Milletinin sesidir. Nazilli ve Sultanhisar Garnizon Kumandanı Piyade Albay Lütü Gürel” (Hür Menderes, 30 Mayıs 1960: 2; Madran, 30 Mayıs 1960: 1).

31 Mayıs 1960 tarihli Hür Menderes Gazetesi’nde, “*Askeri kaymakam ve Belediye Reisi tayin oldu*” başlığına yer verilmiş; haberde, Nazilli’ye Askerî Kaymakam olarak Albay Lütü Gürel’in, Belediye Reisi görevine ise Binbaşı Vahdi Çakar’ın tayin olduğunu ve yeni görevlerine başlayacakları için başarı temennisinde bulunulduğu ifade edilmiştir (Hür Menderes, 31 Mayıs 1960: 1). Ayrıca 1 Haziran 1960 tarihli Hür Menderes Gazetesi’nde, yeni Belediye Reisi, Binbaşı Vahdi Çakar’ın basına yaptığı sözlü açıklamaya genişçe yer verilmiştir (Hür Menderes, 1 Haziran 1960: 1-2). 13 Temmuz 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde yer alan haberde, DP iktidarı döneminde Nazilli’de tesis edilen ancak Millî İnkılâp gününe kadar yalnızca ilan yayını yapan belediye hoparlör teşkilatının, yeni Askerî Belediye Başkanı Sayın Binbaşı Vahdi Çakar’ın direktifleri doğrultusunda yeniden faaliyete geçirildiği belirtilmiştir. Haberde, günün belirli saatlerinde Millî İnkılâba ilişkin konuşmalar, millî marşlar ve çeşitli müzik yayınları yapılarak Nazilli halkına neşeli günler yaşatıldığı ifade edilmiştir (Madran, 13 Temmuz 1960: 1). Bu gelişmelerle birlikte 1 Haziran 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, TSK’ya karşı Nazilli’de gençliğin sevgi gösterisinde bulunduğu, bu gösteriye binlerce kişinin bayraklar ve dövizlerle katıldığı, Garnizon komutanı ve diğer subayların omuzlara alınarak saatlerce caddelerde dolaştırıldığı açıklanmıştır. Gazetede, “*Gençlik Marşı*” sözlerine de yer verilmiştir. Gençlik Marşı, “*Türk gençliği korkmam diyor/ Etrafımı yıkmam diyor/ Şanı büyük Türk gençliği/ Hak yolundan çıkmam diyor/ Olur mu böyle olur mu? / Kardeş kardeşi vurur mu? / Kahrolası diktatörler / Bu dünya size kalır mı?*” mısralarından oluşmaktadır (Madran, 1 Haziran 1960: 1).

1 Haziran 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, Nazilli Gençliğin teşekkürüne de yer verilmiştir. “*Gençliğin silahlı kuvvetlere karşı sevgi gösterisine candan katılan bilfiil yardım eden: Nazilli Askeri Kaymakamı Piyade Albay Lütü Gürel, Nazilli Belediye Başkanı Binbaşı Vahdi Çakar, Nazilli Askerlik Şube Başkanı Binbaşı Suat Kaynar, Nazilli Jandarma Bölük Kumandanı Kıdemli Baş Çavuş Ali Uylan, Nazilli Emniyet Amiri ve mensuplarına, Belediye Zabıta Amiri ve mensuplarına, Nazilli Basma Fabrikası Müdürüne, Her türlü yardımını esirgemeyen Nazilli halkına teşekkürü bir borç biliriz. Nazilli Gençliği*” şeklindedir (Madran, 1 Haziran 1960: 1).

Sonuç olarak Nazilli basınında 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, büyük bir coşkuyla karşılanmış ve müjdeli bir haber olarak duyurulmuştur. DP iktidarının sona ermesinin ardından, adaletin tecelli ettiği vurgulanmış ve darbe sonrasında yeni MBK yönetiminin hızla kabul edildiği belirtilmiştir. Ülkede kardeş kavgasına son verildiği ve huzurun sağlandığı için bu görevi yerine getiren orduya şükran duyulmuştur. Ayrıca hükümet biçimi olarak demokrasinin benimseneceğine dair umutların yeşerdiği de basında sıklıkla vurgulanan başlıca temalar olmuştur.

3. Milli Birlik Komitesi Tarafından Başlatılan Hazineye Bağış Kampanyasına Nazilli Halkının Desteği

27 Mayıs sonrası MBK’nın başlatmış olduğu hazineye yapılacak olan “*bağış kampanyası*” adı altında yer alan başlıca materyaller; “*alyans, hatıra yüzükleri, hürriyet tahvilleri, madalya ve hatıra paraları*” olarak sıralanmaktadır. “*Alyans Bağış Kampanyası*”, 1. Zırhlı Tugay

mensuplarının öncülüğünde başlatılmıştır. Hazine'nin altın rezervlerini artırmak ve DP iktidarı döneminde mali ve iktisadi alanlarda meydana gelen tahribatın onarılmasında karşılaşılmaması muhtemel güçlükleri hafifletmek amacıyla düzenlenen bu girişim, kısa sürede halkın da katılımıyla geniş çaplı bir boyut kazanmıştır. Kampanya kapsamında vatandaşlar, altın yüzüklerini ve ziynet eşyalarını hazineye bağışlamışlardır (Milliyet, 9 Haziran 1960: 1). Walter F. Weiker'e göre, 27 Mayıs sonrasında başlatılan bu kampanya, Başbakan Adnan Menderes'in miras bıraktığı mali buhranın derinliğini kamuoyuna dramatik bir biçimde göstermek ve bu yolla toplumsal düzeyde psikolojik bir etki yaratmak amacıyla kullanılmıştır (Weiker, 1967: 179). Bu kapsamda gerçekleşen uygulamaların Nazilli halkı tarafından nasıl karşılandığı ve destek bulduğu yerel basına yansımıştır. 13 Haziran 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi'nde, "*Mukaddes Yarış*" başlığı altında, bütün yurttaki olduğu gibi, Nazilli'de de hazineyi desteklemek amacı ile "*Alyans Bağışı*" kampanyasının başlatıldığı duyurulmuştur. Haberde, bundan sonraki günlerde yapılan bağışların miktarlarının ve bağışta bulunan kişilerin isimlerinin düzenli olarak paylaşılacağı belirtilmiştir (İnkılâp, 13 Haziran 1960: 1). 11 Haziran 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, Nazilli'de hazineye bağış kampanyasının başlatıldığı belirtilmiştir; 11 Haziran 1960 Cumartesi gününden itibaren yapılan bağışlara ilişkin olarak altın, yüzük ve kıymetli madenlerin listesine yer verildiği ifade edilmiştir. Haberde, hazineye yapılacak bağışlara dair listenin ayrıntılı biçimde kamuoyuna sunulduğu belirtilmiştir (Madran, 11 Haziran 1960: 1). DP iktidarının ekonomide açmış olduğu derin yaranın kapatılması için, hazineye yapılan bağışların hızla arttığı ve hazineadaki altın stokunun takviyesi amacıyla sadece alyanslar ile değil; bütün imkânları ile bu mukaddes kampanyaya katılımın arttığına da dikkat çekilmiştir (Madran, 1 Temmuz 1960: 1). Kampanya kapsamında, 27 Mayıs sonrasında Nazilli'de hazineye bağışta bulunanlara verilmek üzere hazırlanan hatıra yüzüklerinin dağıtılmasına başlandığını, vatandaşların bağış karşılığı aldıkları makbuzları ile mahalli Defterdarlıklara, Mal Müdürlüklerine ve Askeri Saymanlıklara müracaat ederek hatıra yüzüklerini alabilecekleri belirtilmiştir (İnkılâp, 19 Temmuz 1960:1). 22 Eylül 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi'nde ise, 27 Mayıs hatıra yüzüklerinin Aydın iline ulaşmasının üzerinden yaklaşık bir ay geçmiş olmasına rağmen, Nazilli ilçesine henüz gönderilmediği belirtilmiştir. Haberde, Nazillililerin bu şereften mahrum bırakılmaması gerektiği ifade edilmiş ve bu durumun telafisi için ilgili makamlarla birlikte Aydın Defterdarlığı'nın da konuya dikkat etmesi gerektiği vurgulanmıştır (İnkılâp, 22 Eylül 1960: 1). 30 Eylül 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi'nde, 27 Mayıs hatıra yüzüklerinden 1000 adet getirildiği belirtilmiştir (İnkılâp, 30 Eylül 1960: 1).

23 Haziran 1960 tarihli Kervan Gazetesi'nde, "*Nazilli Sümerbank'ta hazineye bağışlar*" adı altında bütün yurttaki olduğu gibi Nazilli'de de hazineye bağışların devam ettiği belirtilmiştir. Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası mensuplarının hazineye yaptıkları bağışların tam listesi gazetede detaylı bir şekilde verilmiştir (Kervan, 23 Haziran 1960: 1, 4). 21 Haziran 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, Sümerbank'a bağlı işçi ve memurların bir günlük yevmiyelerinin toplamı olan 29.500 liranın nakit olarak Nazilli Mal Müdürlüğü'ne millî bağış kapsamında teslim edildiği belirtilmiştir. Ayrıca, mücevherat üzerinden de hazineye yapılan bağışlara dair ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Haberde, bu bağışların Nazilli'de büyük bir memnuniyetle karşılandığı ve kampanyanın devam ettiği vurgulanmıştır (Madran, 21 Haziran 1960: 1). 12 Temmuz 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, Nazilli'de Adliye mensuplarının ikinci kez bağışta bulunduğu ve bu bağışların, DP iktidarının mali açıdan açtığı derin yarayı kapatmaya yönelik halk desteğinin hız kesmeden sürdüğü ifade edilmiştir. Haberde, hazineadaki altın stokunun güçlendirilmesi amacıyla yalnızca manevi değeri yüksek alyanslarını bağışlamakla yetinmeyen Adliye mensuplarının, bu kez maaşlarından topladıkları 362,50 liranın 210 lirası yapılması planlanan Şehitler Abidesi'ne, kalan 152,50 lirayı ise hazineye bağışladıkları bilgisine yer verilmiştir (Madran, 12 Temmuz 1960: 1). 26 Ağustos 1960 tarihli İnkılâp

Gazetesi'nde, vatandaşların hazinedeki açığı kapatmak amacıyla başlattıkları alyans bağış kampanyasında, bugüne kadar bağışlanan alyansların toplamının bir tonu geçtiği bildirilmiştir. Haberde, çeşitli ebatlardaki alyansların Almanya veya İngiltere'deki Milletlerarası tasfiyhanelerde eritilerek, üzerine "*Earmarked*" diğer bir ifadeyle tahsis edilmiş damgası vurulduktan sonra hazineye aktarılacağı açıklanmıştır. Ayrıca, 27 Mayıs sonrası hazinedeki altın stoklarının düzenli olarak arttığı ve her gün Ergani Bakır Madeninden elde edilen 1-2 kilo arasındaki altın ile bu stokların sürekli olarak takviye edildiği ifade edilmiştir (İnkılâp, 26 Ağustos 1960: 1-2).

Bir diğer uygulama ise, piyasaya sürülecek olan Hürriyet istikrazı tahvilleriyle ilgili kanundur (Madran, 15 Temmuz 1960: 1). Konuya ilişkin olarak, Hürriyet Gazetesi'nin 17 Haziran 1960 tarihli sayısında yayımlanan "*Hazine Açığına Karşı Tahvil Çıkarılacak*" başlıklı haberde, hükümetin bağışlar karşılığında tahvil çıkarma yolunu tercih ettiği belirtilmiştir. Bu tahvillere "*Hürriyet İstikrazı*" adı verilmiştir (Hürriyet, 17 Haziran 1960: 1). Hürriyet tahvilleri, 15 Temmuz 1960 tarihinden itibaren Nazilli'deki bütün bankalar aracılığıyla satışına başlanmış bulunmakta olduğu Madran Gazetesi'nde şu şekilde açıklanmıştır: "*Bu Tahvilleri almakla milletçe çekilen ızdırabın dinmesine mali gücümüzün artmasına, bilcümle memleket hayrına hizmet edeceğimizden bütün vatandaşların, bankalarca satışa arz edilen tahvillerden almalarını ehemmiyetle arz ederiz.*" (Madran, 16 Temmuz 1960: 1). 12 Temmuz 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, Hürriyet istikrazı tahvillerinin 15 Temmuz günü satışa sunulacağı, Nazilli'de ilk defa yüzde 6 nispetinde bir faiz oranıyla piyasaya arz edileceği, her türlü vergi ve resimden muaf olacağı ve Devlet ihalelerinde teminat olarak kabul edileceği belirtilmiştir (Madran, 12 Temmuz 1960: 1). Bununla birlikte Hürriyet istikrazı tahvillerinin büyük bir ilgiyle karşılandığı, daha önce isimlerini bankalara ve muhasipliklere yazdırarak sıraya giren vatandaşların tahvillerini almaya başladıkları bildirilmektedir (İnkılâp, 23 Temmuz 1960: 1). Hürriyet istikrazı tahvilleriyle ilgili olarak Madran Gazetesi'nde, "*Hür olmanın sevincine varlıklı olmanın sevincini de katmak için Hürriyet Tahvili alınız*", "*VATANDAŞ Hürriyet Tahvillerinden almayı ihmal etmeyiniz!*", "*Memleketimizin kalkınması için Hürriyet Tahvillerinden almayı unutmayınız*" gibi ifadeler yer almaktadır (Madran, 18 Temmuz 1960: 2; Madran, 27 Temmuz 1960: 1). Söz konusu tahvillerin gazetelerde sıkça tanıtılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve vatandaşların tahvil satın almaya teşvik edilmesi amacıyla sistematik bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

MBK'nın 27 Mayıs sonrasında gerçekleştirdiği bir diğer uygulama olan ilk hatıra paraların basılması, Nazilli yerel basınında geniş yankı uyandırmıştır. 11 Ekim 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, "*İnkılâbı temsil eden paralar*" başlığı ile "*25 lira kıymetindeki bu gümüş paralardan 10 milyon adet bastırılacaktır*" ifadesine yer verilmiştir. 27 Mayıs İnkılâbını temsil etmek üzere "*25 lira*" kıymetinde gümüş paralar basılması hususundaki kanun teklifi, Maliye Bakanlığı tarafından MBK'ya sevk edilmiştir. Kanunlaşması muhtemel teklife göre 25 liralık gümüş paralar, 830 ayarında olacağı, bir defaya mahsus olmak üzere ve 10 milyon adet basılacak olan gümüş 25 liralardan bir yüzünde, 27 Mayıs'ı sembolize eden bir kompozisyon bulunacağı, altında ise "*27 Mayıs 1960*" tarihi olacağı açıklanmıştır. Paranın arka yüzünde ise Atatürk'ün büstü ve "*25*" rakamı bulunacağı, teklifin kanunlaşmasını müteakip paraların basımına İstanbul darphanesinde başlanacağı belirtilmiştir (Madran, 11 Ekim 1960: 1). 2 Aralık 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde ise, Maliye Bakanlığı'nın 27 Mayıs İnkılâbı dolayısıyla 100 milyon liralık hatıra para bastırılmasına dair kanunun kabul edildiği belirtilmiştir. Basılacak para, madeni ve onar lira değerinde olacağı, bu paraların genişlik ve ağırlığının ise Maliye Bakanlığı tarafından belirleneceği ifade edilmiştir. Ayrıca, Maliye Bakanlığı'nın Darphane mütedavil sermayesine verilmek üzere tahsis edilen 15 milyon lira avansın, 25 milyon liraya çıkarıldığı duyurulmuştur (Madran, 2 Aralık 1960: 1).

Bir diğer uygulama ise, darbe sonrasında basılan madalyaların 27 Mayıs ile özdeşleştirilmesidir. Bu konuya ilişkin olarak, 25 Ekim 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi'nde, "27 Mayıs Madalyaları Çıkıyor" başlığı altında, 27 Mayıs İnkılâbı hatıra madalyalarının basımı için gerekli hazırlıkların tamamlanmak üzere olduğu, bu madalyaların belirli bir ücret karşılığında satışa sunulacağı ve elde edilecek gelirin hazineye devredileceği belirtilmiştir. Ayrıca hatıra madalyalarının en geç 10 Kasım'a kadar piyasaya sürüleceği bilgisine de yer verilmiştir (İnkılâp, 25 Ekim 1960: 1).

4. 27 Mayıs Hürriyet Şehitleri ve Nazilli'de Yapılan Anma Törenleri

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, gençlik arasında destek kazanmak amacıyla genç kahramanlar yaratmaya özel bir önem vermiş ve "*siyasi şehitlik*" mertebesini icat etmiştir (Alkan, 2017: 143). Bu bağlamda, 27 Mayıs Hürriyet Şehitleri anısına Nazilli'de anma törenlerinin düzenlendiği bilinmektedir. 11 Haziran 1960 tarihli Kervan Gazetesi'nde, 10 Haziran 1960 Cuma günü saat 10.00'da Belediye Meydanında, halkın, öğrencilerin, ilgili kişilerin ve derneklerin katılımı ile Nazilli'de Hürriyet Şehitleri için büyük bir tören yapıldığı dile getirilmiştir. Bununla birlikte konu ile ilgili olarak Nazilli Belediye Başkanı Vahdi Çakar'ın, törenin önemini belirten duygulu bir konuşmasına da genişçe yer verilmiştir (Kervan, 11 Haziran 1960: 4). 11 Haziran 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, Hürriyet Şehitleri merasiminde bulunmak üzere 9 Haziran 1960 Perşembe günü saat 07.00'de Nazilli'den Ankara'ya Belediye otobüsü ile hareket eden 28 kişilik heyetin katıldığı ve bu kafiye katılanlar arasında Madran Gazetesi imtiyaz sahiplerinden Mustafa Yüce'nin de bulunduğu belirtilmiştir (Madran, 11 Haziran 1960: 1). 11 Haziran 1960 tarihli Kervan Gazetesi'nde ise, "*Hürriyet Şehitleri Milletimizin gözyaşları ile gömüldü*" başlığı yer almaktadır. Haberin devamında İstanbul'dan getirilecek olan 27 Mayıs Hürriyet ve İnkılâp şehitleri; üniversiteli Turan Emeksiz ve Nedim Özfiratın² cenazeleri ile Ankara'daki şehit Kara Harp Okulu teğmenlerinden Ali İhsan Kalmaz'ın yapılacak büyük bir törenle Anıtkabir'in Aslanlı yolunda hazırlanan kabirlerine gömülecekleri belirtilmiştir (Kervan, 11 Haziran 1960:1). "*Hürriyet Şehitleri*" olarak adlandırılan³ Ankara'daki şehit Kara Harp Okulu Teğmenlerinden Ali İhsan Kalmaz, 27 Mayıs İnkılâbının tek şehidi olarak nitelendirilmiş ve Kalmaz için cenaze töreni yapılmıştır. Harbiyeli arkadaşları, Şehit Teğmenin İnkılâp gecesi yazdığı hatıra defteri çoğaltarak dağıtmışlardır (Madran, 2 Haziran 1960: 1). Şehit Teğmen Ali İhsan Kalmaz'ın 27 Mayıs İnkılâbından 10 gün kadar önce bir gecede yazdığı "*UYADIR HALA UYANMIYANLAR VARSA*" adlı son şiiri gazete de yayımlanmıştır. Şiir kendisine ait olup şiir defterinde bulunmuştur. Bununla birlikte şiir çoğaltılmış ve silah arkadaşlarına dağıtılmıştır (Kervan, 11

² Nedim Özpolat'ın soy ismi "*Özfırat*" olarak yazılmıştır. Fakat Nedim Özpolat'ın kaynaklarda soyadı Özpolat olarak geçmesine karşın kanun metninde Küçüközpolat şeklinde geçmektedir. Nedim Küçüközpolat'ın babası Abdülkerim Küçüközpolat'a vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkında kanun tasarısı ve Maliye Komisyonu ile Kurucu Meclis Bütçe Komisyonuna seçilen Temsilci üyelerden mürekkep Karma Komisyon raporu (1/136) (S. Sayısı: 98) mevcuttur (T.C. MBK Genel Kurul Toplantısı, Yüz dördüncü Birleşim, Cilt: 6, 7.9.1961: 2).

³ "27 Mayıs/Hürriyet/İnkılâp ve Devrim Şehitleri" olarak da adlandırılmıştır. 1988 yılında cenazelerin Anıtkabir'den kaldırılmasına öncülük eden Kenan Evren kendisine gelen tepkiler üzerine "*şehit*" ilan edilen beş kişinin tamamının aslında gerçek şehit olmadıkları, kaza sonucu ölmüş olduklarını itiraf etmiştir (Alkan, 2017: 147, 155).

Haziran 1960: 4).⁴ Turan Emeksiz, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencisidir. Nedim Özpolat, İstanbul Erkek Lisesi öğrencisidir. Turan Emeksiz, 28 Nisan günü seken bir kurşunla; Nedim Özpolat ise, 29 Nisan günü tankın altında kalması sonucu altında kalarak hayatını kaybettiği ortaya çıkmıştır (Çelik, 2019: 77-78). Ersan Özey, 11 yaşında Ankara’da Maarif Koleji öğrencisidir. Sökmen Gültekin ise, Harbiye birinci sınıf öğrencisidir (Alkan, 2017: 157).

Son olarak 8 Temmuz 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, Milli İnkılâbın anlam ve önemini vurgulamak amacıyla Hürriyet Mitingi düzenlendiği belirtilmiştir. Haberde, mitinge yoğun bir halk katılımının olduğu; özellikle köylerden gelen vatandaşların kamyonlarla organize gruplar halinde mitinge iştirak ettikleri ifade edilmiştir. Nazilli’de tertip edilen Hürriyet Mitingine ordunun da katılım göstermesiyle ilçede tarihi bir gün yaşandığı vurgulanmıştır. Bu mitinge Askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı Suat Kaynar, Askeri Kaymakam Albay Lütfi Gürel, Askeri Belediye Başkanı Binbaşı Vahdi Çakar’ın da katıldığı ifade edilmiştir (Madran, 8 Temmuz 1960: 1-2). Bu coşkulu mitingin “*hürriyet*” kavramı etrafında sunulması, Nazilli halkının hem 27 Mayıs’a hem de 27 Mayıs’ın getirdiği koşullara adapte olduğunu göstermesi açısından kayda değerdir.

5. 27 Mayıs’ı Meşru Kılma Çabası: Milli Birlik Komitesi’nin Düzenlediği İnkılâp Hareketleri

17 Ağustos 1960 tarihinde, eğitim ve öğretim hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik bir adım olarak Türk Kültür Dernekleri Genel Merkezi açılmıştır. Açılış törenine katılan Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel, yaptığı konuşmada “*Kültür Dernekleri, Türk köylüsüne ıstık tutacaktır*” ifadesini kullanmıştır (Milliyet, 18 Ağustos 1960: 1). Söz konusu derneklerin taşra faaliyetlerinden biri olan Nazilli şubesinin açılışı, 30 Nisan Cumartesi günü saat 18.00’de geniş katılımlı bir törenle gerçekleşmiştir. Açılışta, Türk Kültür Derneği Nazilli Şubesi Başkanı Saffet Suner, Nazilli Lisesi’nden iki öğrenci, okulun edebiyat öğretmeni ve tören için özel olarak Nazilli’ye gelen Türk Kültür Dernekleri Genel Başkanı Şair Behçet Kemal Çağlar konuşma yapmıştır. Çağlar, konuşmasında kültür kavramını Atatürkçülük ve inkılap anlayışı bağlamında değerlendirmiş; din olgusunun temel ilkeleri ile bu konunun siyasi aktörler tarafından istismar edilmesine dair örnekler vermiştir (Madran, 2 Mayıs 1961: 1). Konuya ilişkin 2 Mayıs 1961 tarihli Kervan Gazetesi’nde ise, Cumhuriyet Meydanı’nda binlerce Nazillilinin katılımıyla bir tören düzenlendiği; törende, Çağlar’ın kültürün önemi, cehaletin toplumsal etkileri ve bunların ülkenin ekonomik durumu ile ilişkisine dair kısa bir konuşma yaptığı ifade edilmiştir (Kervan, 2 Mayıs 1961: 1). 6 Eylül 1960 tarihli İnkılap Gazetesi’nde ise, Türk Kültür Derneklerinin her geçen gün hızlı bir gelişim gösterdiği ve yurt genelinde yayılmakta olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte Dernekler Genel Merkezi tarafından temin edilen on sinema makinesiyle Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde eğitim ve öğretim amaçlı filmlerin gösterimine başlandığı ve bu kültürel etkinliklerin halk tarafından büyük ilgi gördüğü belirtilmiştir (İnkılâp, 6 Eylül 1960: 1).

⁴ 27 Mayıs devrimi şehitlerinden Teğmen Ali İhsan Kalmaz’ı büyük postane önünde vurduğu iddia edilen Jandarma eri Abdullah Sarı, Ankara Örfi İdare Mahkemesinde yapılan yargılaması sonunda teğmenin bir kaza kurşunu sonunda öldüğünün tespiti sonucu serbest bırakılmıştır (Madran, 4 Ekim 1960: 1).

MBK tarafından düzenlenen bir diğer etkinlik, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin köylerde halka anlatılması olmuştur. Bu amaçla, Nazilli Askeri Kaymakamlığı tarafından köylerde öğretmenler görevlendirilmiştir. Söz konusu öğretmenlerin, ekipler hâlinde köylere giderek faaliyetlerine başladıkları; köy halkı tarafından olumlu şekilde karşılandıkları ve çalışmanın büyük bir memnuniyet uyandırdığı ifade edilmiştir (Madran, 9 Temmuz 1960: 1). Ayrıca 27 Mayıs hakkında bir konferansın Nazilli Basma Fabrikası salonlarında gerçekleştirildiği, 27 Mayıs'ın onay ve takdirle karşılandığı ve bununla birlikte 27 Mayıs'ın, büyük bir *“İnkılâp”* hareketi olarak değerlendirildiği belirtilmiştir (Madran, 12 Ağustos 1960: 1). Milli İnkılâbı Yayma ve Köylüyü Kalkındırma Komitesi üyelerinden Kurmay Yarbay Şefik Soyuyüce, personel Yüzbaşı İrfan Solmazer ve Aydın Valisi Nihat Danışman, saat 11.45'te Nazilli'ye gelerek Sümerbank Basma Fabrikası ve Saray Sineması salonlarında bir söyleşi gerçekleştirmiştir. Soyuyüce'nin, *“Nazilli bir işçi kaynağıdır, öteden beri dert ve dilekleri dinlenmeyen ve ele alınmayan davalarını bizler ele aldık ve en kısa bir zaman içinde hakiki haklarına kavuşacaktır...”* şeklinde konuşmasına yer verilmiştir. Yüzbaşı İrfan Solmazer ise, 27 Mayıs'ın anlam ve önemini, niçin böyle bir müdahaleye gerek duyulduğunu ve bu süreçte atılan adımları açıklamıştır (Madran, 22 Eylül 1960: 1; Madran 23 Eylül 1960: 1). Ayrıca 1 Eylül 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde, Ege Üniversitesi İnkılâp Kervan'ın Nazilli'ye gelerek Sümerbank Basma Fabrikası ve pamuk üretme çiftliğini ziyaret ettiği, bu ziyaretler sırasında çeşitli tetkik ve temaslarda bulunduğu ifade edilmiştir (Madran, 1 Eylül 1960: 1). MBK faaliyetleri kapsamında, 25 Temmuz 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi'nde yayımlanan bir makalede ise, nüfusun %75'inin okuma yazma bilmediği, çağdaş medeni milletlerden en az yarım asır geri kaldığı, DP iktidarının demokrasiyi ortadan kaldırdığı ve eğitime yeterli önemi vermediği ifade edilmiştir. Ayrıca, söz konusu iktidarın cehaleti ve irticayı teşvik eden bir politika izlediği öne sürülmüştür. Makalenin devamında ise, *“Bu acı hakikati bilen MBK Türk milletinin kurtuluşu, ilerlemesi için halledilmesi gereken en mühim meselenin eğitim olduğuna inandığı için eğitim seferberliğine karar vermiştir. Öğretmenler, Ordu mensupları, Üniversiteler el ele vererek bu seferberliğe kumanda edeceklerdir...”* denilerek askeri cunta yönetiminin *“Eğitim Seferberliği”* başlatma gerekçeleri açıklanmıştır (İnkılâp, 25 Temmuz 1960: 1-2).

Darbe sonrası MBK yönetiminin girişimleri arasında yurt gezileri de önemli bir yer tutmaktadır. Org. Cemal Gürsel'in, belli illerden başlayarak gerçekleştirilen yurt gezilerinin amacı, düşürülen DP iktidarının ülkede yarattığı tahribatı gidermek, her problemi yerinde tespit etmek ve bu kapsamda darbenin ruhunu ülkeye yaymak olarak sıralanmıştır. (Çelik, 2019: 134-135) Bu kapsamda 19 Temmuz 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi'nde, Devlet ve Hükümet Başkanı Org. Cemal Gürsel, askeri uçakla Erzurum'a gerçekleştirdiği ziyaretten bahsedilmektedir. Gürsel'in daha önce yayımladığı tamim gereğince hiçbir karşılama töreni yapılmayacağından şehirde olağanüstü bir durumun gözlemlenmediği, caddelerde tankların bulunmadığı ve yollara bayrakların asılmadığı ifade edilmiştir. Org. Gürsel'in, Erzurum'da bir gün kaldıktan sonra sırasıyla Erzincan ve Trabzon'u ziyaret edeceği ve gittiği yerlerde herhangi bir karşılama töreni düzenlenmeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca, Org. Gürsel'in Erzurum'da yapacağı konuşmaya özel bir önem verildiği vurgulanmıştır (İnkılâp, 19 Temmuz 1960: 1). 20 Temmuz 1960 tarihli Madran Gazetesi'nde ise, Sayın Org. Cemal Gürsel'in Erzurum'dan Trabzon'a hareket ettiği, diğer illere de ziyaret edeceği, hangi illere ne zaman gideceği ise Erzurum seyahatinden sonra netleşeceği belirtilmiştir (Madran, 20 Temmuz 1960: 1). Org. Cemal Gürsel'in Erzurum, Trabzon ve Sivas illerine yaptığı ziyareti ve bu ziyaretler sırasında yaptığı konuşmalarına yer verilmiştir. Bu kapsamda Org. Gürsel'in memleket gezilerinin devam edeceği belirtilmiştir (Madran, 27 Temmuz 1960: 1; Madran, 28 Temmuz 1960: 1).

27 Mayıs darbesinden sonra yönetimi ele geçiren MBK yönetimi, istenilen algıyı yaratmak amacıyla propaganda araçlarının başında gelen kitaplardan da yararlanmışır. Darbenin anısına hazırlanan ve döneme kaynaklık eden başlıca kitaplar, 27 Mayıs ile bir bütünlük gösteren içeriklere sahiptir (Çelik, 2019: 121). 27 Mayıs çerçevesinde hazırlanan propaganda kitabı ise, “*Hürriyet Yolunda*” başlığını taşımaktadır. Milli Türk Talebe Birliği, ordu, gençlik ve ilim adamlarının bakış açılarıyla 27 Mayıs İnkılabını açıklamak amacıyla hazırlandığı belirtilmektedir. 5 Ekim tarihinde yayımlanması planlanan bu kitapta, ilim adamları tarafından Milli İnkılâp hareketinin çeşitli yönlerden açıklaması da yer almaktadır (Madran, 26 Eylül 1960: 1). Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından alınan bir kararla, Türkiye’deki ilk, orta ve liselerdeki tarih kitaplarında bazı değişikliklerin yapılması kararlaştırılmışır. Bu değişiklikler kapsamında, 27 Mayıs’ın tarih kitaplarına eklenmesi uygun görülmüştür. Ayrıca kitaplarda geçmişteki partizanlık nedeniyle yapılan değişikliklerin kaldırılacağı ve tarihin gerçek olarak öğrencilere okutulacağı duyurulmuştur (Madran, 22 Ekim 1960: 1). 27 Mayıs ile ilgili ayrıca bir broşür yayımlanmıştır. Basın ve Yayın Turizm Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan, 27 Mayıs Devriminin hedef ve amaçlarını belirten “*27 Mayıs İnkılâbının Hikâyesi*” başlıklı broşürdür. Bu broşürlerden birisi de 40 bin tanesi iller aracılığıyla tüm köylere birer tane gönderilmek üzere, İçişleri Bakanlığı’na tahsis edildiği belirtilmiştir (İnkılâp, 21 Kasım 1960: 1).

Sonuç olarak, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin meşrulaştırılması adına birçok kitap, dergi ve broşür basılmışır. Genellikle ordu mensupları tarafından kaleme alınan kitaplar da özellikle DP yöneticilerinin itibarsızlaştırıldığı, DP’lilerin baskıcı yönetimi benimsedikleri, demokratik ilkelerden, Atatürk ilke ve inkılâplarından ayrıldıkları, millet egemenliğini ve basın özgürlüğünü tanımadıkları ile ilgili konular, örnekler ve resimlerle anlatılarak halkın desteği sağlanmaya çalışılmışır (İnce Erdoğan, 2017: 301).

6. Demokrat Parti Yönetimi Hakkında Ortaya Atılan İddialar

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrası DP’lilere “*Eskiler*” anlamına gelen “*Sabıklar*” sözcüğü hem iktidar mensuplarını aşağılamak hem de radikal biçimde yeni bir dönemin başladığını ifade etmek için kullanılmışır (Aydın & Taşkın, 2014: 73). Özellikle 27 Mayıs sonrası DP’li olmak, adeta azap verici bir durum teşkil etmiştir. DP’lilerin nitelikleri vatandaşların dillerinde; “*Düşükler*” ya da “*Kuyruklar*” olarak da adlandırılmışır. Ayrıca DP milletvekilleri hakkında ortaya atılan birçok abartılmış, çarpıtılmış iddialar nedeniyle DP’liler sokağa çıkmaktan, toplum içine karışmaktan çekinir olmuştur (Güryay, 1971: 9). MBK tarafından 4 Haziran 1960 tarihinde radyoda yayınlanan resmi bildiri, DP’lilere yönelik suçlamaların kamuoyuna nasıl yansıtıldığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. MBK tarafından tebliğ edilen metin ise şu şekildedir (Apuhan, 2007: 188): “*Kahraman ve fedakâr üniversiteli gençlerimizin 28 Nisan 1960’tan 27 Mayıs 1960 tarihine kadar hürriyet uğrunda yaptıkları masum ve imanlı gösteriler sırasında bu asil gençliğimize eski hükümetçe coplarla, kılıçlarla hücum ettirildiği, hiç müdafaa vasıtası olmayan gençlerin teşkil ettiği kitleler üzerine insafsızca ateş açıldığı, kendilerinin ağır şekilde dövülüp yaralandığı ve birçok gencin öldürüldüğü artık muhterem halkımızın malumu olmuştur. Hürriyet şehitlerimizin tespiti işine silahlı kuvvetlerimizin idareyi ele aldığı andan itibaren ehemmiyetle devam edilmektedir. Bugüne kadar yapılan inceleme ve araştırmalarda birçok ipuçları ele geçirilmiştir. Cinayetleri yapanların kendi suçlarını örtmek ve cesetleri yok etmek için akla hayale gelmeyecek canavarca tedbirlere başvurdıkları anlaşılmaktadır. Şehitlerin gizli yerlere gömüldükleri, ıssız yerlerdeki kayalıklara atıldıkları, bir kısmının buzdolaplarına konulduğu ve bir kısmının da hayvan yemi yapılan makinelerde kıyılarak toz haline getirildiği hakkında korkunç haberler alınmaktadır. Aramalara dikkat hassasiyetle devam edilmektedir. Korkunç*

bir vahşetle işlenen bu cinayetler er veya geç mutlaka meydana çıkartılacak ve sayın umumi efkara arz edilecektir...” (Milliyet, 4 Haziran 1960: 1, 5). DP iktidarına ilişkin ortaya atılan iddialar, Nazilli’de yayımlanan yerel gazeteler üzerinden örneklerle aktarılmıştır. Konuya ilişkin olarak 11 Haziran 1960 tarihli Kervan Gazetesi’nde, Org. Cemal Gürsel, DP iktidarının ciddi bir katliam teşebbüsünde bulunduğunu ve bu durumun çeşitli delillerle ortaya konduğunu ifade etmiştir. Gürsel, söz konusu iddiaların bir söylentiye dayanmadığını, Harbiyelilerin yürüyüşünün ardından dönemin hükümet yetkililerinin paniğe kapıldığını ve bu doğrultuda çeşitli önlemlerin alındığını belirtmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın “*30 milyon insan arasında 1500 kişinin imhasında hiçbir mahzur yoktur*” şeklinde bir beyanda bulunduğu da aktarılmıştır. Bunun yanı sıra, Ankara ve İstanbul’da çoğunluğu öğrencilere ait olmak üzere bazı cesetlerin toplu bir halde buz odalarında bulunduğunu, bu gençlerin polisler tarafından sabık hükümet aleyhine gösteriler yaptıkları sırada öldürüldükleri de iddialar arasında yer almıştır (Kervan, 11 Haziran 1960: 1-2, 4).

Diğer taraftan, Celal Bayar’a yönelik dikkat çekici başka iddialar da Nazilli basınında yer almıştır. Bayar’ın yalnızca İş Bankası’nda 103 milyon lira tutarında parası bulunduğu, yurt dışından Celal Bayar’a gönderilen 18 adet kıymetli altın kol saatine İstanbul gümrüğünde el konulduğu ve Celal Bayar’ın Gima ile Migros anonim şirketlerinin büyük hissedarlarından biri olduğu belirlenmiştir (Kervan, 11 Haziran 1960: 3). Dönemin Başbakanı Adnan Menderes hakkında ise, son Amerika seyahatinde beraberinde götürmüş olduğu dövizleri kısa sürede tükettiği ve bu nedenle Dışişleri Bakanlığı’nın telsizi aracılığıyla Ankara’dan acilen 60.000 Amerikan Doları (USD) gönderilmesini talep ettiği ifade edilmiştir. Söz konusu günün resmî tatile denk gelmesi üzerine büyük bir telaş yaşanmış; Merkez Bankası personeli evlerinden çağrılarak kasalar açılmış, buradan temin edilen 60.000 USD memura teslim edilerek Esenboğa Havalimanı’na gönderilmiştir. İlgili memurun, bu meblağı uçakla Amerika’ya götürmüş olduğuna değinilmiştir (Madran, 22 Haziran 1960: 1). Bununla birlikte başka iddialar ise, MBK tarafından tutuklanan Başbakan Menderes ve kabinesine mensup milletvekillerin evlerinde aramalar yapıldığı, önemli miktarda evrak ve mücevherat, banka makbuzları, senetler ele geçirildiği, dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve karısına ait müsadere edilen bir kısım eşya ile evrakın listesine detaylı bir şekilde yer verilmiştir (Kervan, 11 Haziran 1960: 3-4). 7 Kasım 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, dönemin Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın, rüşvet alma suçundan yargılandığı, Maliye Bakanının “*Vinleyks*” şirketine 2,5 milyon lira ile ortak olduğu, 110 bin liralık hisse senedini rüşvet olarak aldığı şeklinde ortaya atılan iddialardır (Madran, 7 Kasım 1960: 1). 4 Temmuz 1960 tarihli Madran Gazetesi’nde, “*Düşük milletvekillerinin milyonlarca lira bankalara borcu var*” başlığıyla yayımlanan haberde, Eski BMM Bütçesi üzerine açıklama yapan MBK Sekreterlik Üyesi Orhan Erkanlı, BMM 1960 mali yılı bütçesinden 21 milyon lira tasarruf edildiğini, 10 ve 11. Dönem milletvekillerinin Ziraat Bankası ile İş Bankası’na 22 milyon lira borçları olduklarını bildirmiştir (Madran, 4 Temmuz 1960: 1). 15 Ağustos 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi’nde, DP iktidarının kendi propagandası için radyoda yaptırdığı yayınların tutarının 14 milyon 446 bin 633 lira olduğu ve bu tutarın DP’den alınmasına karar verildiği haberine yer verilmiştir (İnkılâp, 15 Ağustos 1960: 1-2). 18 Ağustos 1960 tarihli İnkılâp Gazetesi’nde, “*Sabıkların Bankalara 40 Milyon Lira Borçları var*” başlığıyla yayımlanan haberde, DP’lilerin bankalardaki mevduatlarını tespit eden Bankalar Komitesi’nin raporunu hazırladığı ve ilgili makamlara verdiği bildirilmiştir (İnkılâp, 18 Ağustos 1960: 1). Ayrıca DP’lilerin çoğunun yurt dışına para kaçırdığı ve bunların iadesi için girişimler de bulunduğu da iddialar arasındadır. Konu ile ilgili açıklamayı MBK’nın dört üyesi olan Kurmay Alb. Haydar Tunçkanat, Bnb. Rifat Baykal, Kur. Yzb. Numan Esin ve Yzb. İrfan Solmazer yapmıştır (İnkılâp, 10 Eylül 1960: 1-2). Bu kapsamda Yüksek Soruşturma Kurulu Hayrettin Perk’in başkanlığında toplanarak, 1 numaralı kurul tarafından hazırlanacak DP’lilerin gayrimeşru yollardan edindikleri servetlerle

ilgili dosyanın tetkikine başlamış ve bunlardan bir kısmını karar bağlamıştır (İnkılâp, 1 Kasım 1960: 1-2). 29 Aralık 1960 tarihli Kervan Gazetesi'nde, 37 kişinin gayrimeşru iktisapta bulunmadığı, 68 kişinin ise meşru olmayan iktisaplarda bulundukları anlaşılmaktadır. Gayrimeşru iktisaba rastlanmayan kişiler ile gayrimeşru iktisapta bulunan kişilerin isimleri, gazetenin ilgili sayfasında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır (Kervan, 29 Aralık 1960: 1, 4).

Bu doğrultuda, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin öncesinde ve sonrasında basın aracılığıyla yoğun bir şekilde propaganda çalışmaları yürütülmüştür. DP'lilerin kişiliğine ve kimliklerine yönelik ağır ithamlar, dönemin gazete manşetlerinde sıkça yer almıştır. Bu tür suçlamaların gazetelerde geniş yer bulması, basının belirli bir siyasal çerçeve içinde hareket etmesine neden olmuş; bu durum kamuoyunun tarafsız ve güvenilir bilgiye erişimini önemli ölçüde kısıtlamıştır. Böylece kamuoyu, istenen doğrultuda yönlendirilmeye çalışılmıştır.

7. Demokrat Partililerin Yüksek Adalet Divanı'nda Yargılanma Süreci ve Nazilli Yerel Basına Yansımaları

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasında, DP milletvekillerinin yargılanması konusu gündeme gelmiştir. Fakat MBK, 27 Mayıs sabahı radyolarda yayınladığı bildiride, darbenin herhangi bir gruba karşı olmadığı, ulusu partiler arası çekişmelerden kurtarmak için yapıldığı ifade edilmiştir. Walter F. Weiker'e göre, darbenin meşru kılınarak dönemin koşullarının oluşmasını sağlayan başlıca sebepler şu şekilde sıralamıştır: *"Bu durumda MBK kendi kendini, devrilen liderlerin yargıca ilan edemezdi. İkinci olarak, darbeden az sonra köylülerin darbeyi soğuk karşıladıkları için eski kahraman olarak görülen Menderes'in kabahatlerinin ortaya dökülmesiyle köylülerin etkilenebileceği umut edilmişti. Üçüncüsü TSK, darbeyi gerek kendilerine karşı gerek Türkiye'ye az gelişmiş bir ülkede çok partili hükümet zindanlarından biri gözüyle bakan dünyaya karşı meşru kılmak zorundaydı. Dördüncüsü, başka memleketlerde olduğu gibi yakalananlar hemen kurşuna dizilecekleri yerde ordu tarafından alenen hapse atılmakla, DP liderlerini elimine etmek için ele geçen en elverişli fırsat kaçırılmıştı"* şeklindedir (Weiker, 1967: 37).

Böylelikle Türkiye'nin gözü, Marmara denizinde bir kara parçası olan Yassıada'ya çevrilmiştir (Akis, 10 Ekim 1960: 4). 12 Haziran 1960 gün ve 1 sayılı Geçici Anayasanın 6'ncı maddesiyle; *"Sakit reisicumhur ile Başvekil ve vekilleri ve eski iktidar mensuplarını ve bunların suçlarına iştirak edenleri"* yargılamak üzere Yüksek Adalet Divanı kurulmuştur (Kervan, 22 Eylül 1960: 1). Yassıada'da DP'lilerin sırasıyla yargılanacağı, buna göre ilk defa Yüksek Adalet Divanı önüne eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın çıkacağı ve yargılamanın Bayar ile başlayacağı, Anayasanın 41. Maddesine göre de Yüksek Adalet Divanına *"vatana ihanet suçundan"* yargılanmak üzere MBK tarafından sevk edildiği belirtilmiştir (İnkılâp, 11 Ekim 1960: 1). Yassıada'ya götürülen DP hakkındaki iddianameler ve onlara verilecek cezalar ile ilgili söylentiler, *"Yassıada Duruşmaları"* ya da *"Asrın Duruşması"* gibi isimler verilmesine sebep olmuştur (Akis, 10 Ekim 1960: 4). Yassıada'daki duruşmaların kamuoyuna doğru ve hızlı bir şekilde aktarılması amacıyla, 9 Ekim 1960 Pazar günü itibarıyla her gün Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarından yayımlanmak üzere *"Yassıada Saati"* programı oluşturulmuştur (Madran, 8 Ekim 1960: 1). Bunun yanı sıra Yassıada duruşmalarının, Teknik Üniversite de televizyon yayınlarına başlayacağı, programa başlama günü ve saatleri olarak pazartesi ve perşembe günleri saat 17.30 olarak tespit edildiği belirtilmiştir. Yassıada'da duruşmaların başlamasıyla birlikte, duruşma safahatının günü gününe filme alınarak aynı gün yayımlanacağı da açıklanmıştır (Madran, 8 Ekim 1960: 1). Böylelikle Yassıada'daki jimnastik salonu bir duruşma salonuna dönüştürülmüş; 14 Ekim 1960 günü, DP yönetimi ve mensuplarının hâkimler tarafından yargılanmaya başlandığı gün olmuştur (Akis, 17 Ekim 1960: 6).

Yassıada'da DP iktidarına yönelik başlatılan yargılamalar, Türkiye genelinde olduğu gibi Nazilli'de de yakından takip edilmiştir. Bu yargılamaların Nazilli halkı üzerindeki etkileri, dönemin yerel basınında geniş bir şekilde ele alınmıştır. Nitekim 17 Ekim 1960 tarihli Madran Gazetesi, Yassıada'daki duruşmaları takip etmek üzere Nazilli'den giden Avukat Davut Selçuki, Avukat Muzaffer Tuncer, Avukat Mahmut Acar ve CHP İlçe Başkanı Şevket Aresel'in gözlemlerine yer vererek, yargılamaların yerel düzeydeki yansımalarını aktarmıştır (Madran, 17 Ekim 1960: 1). Nazilli'den Yassıada'ya giden "Avukat Muzaffer Tuncer'in bir günlük Yassıada intibaları" ise aşağıdaki şekliyle verilmiştir: "Adada her şeyin düşünüldüğünü, davetlilerin hiçbir güçlük çekmediği, ayrıca dünya ile temas sağlayan PTT merkezi kurulmuş olup yapılacak olan her türlü haberleşme ve yazışmaların teminine çalışıldığını belirtmiştir. Tarihi duruşmaların yapıldığı kapalı spor salonuna gitmek için bizleri vazifeli subayların nazik ve kibar karşılayıp götürdükleri, dinleyiciler, basın mensupları, kordiplomatik, hususi davetlilerle sabık ve sakıtların yakınları için ayrı ayrı yerlerin hazırlandığı, ayrıca bütün konuşmaları tespit eden bir de radyo istasyonu kurulduğu belirtilmiştir. Ordu tarafından foto ve filmler çekilmektedir. Salonun ortasında 400'e yakın sanık alabilecek kapasitede tahta parmaklıklarla çevrili yer bulunmaktadır. Şahitler ve avukatlar için ayrı bir yer bulunmaktadır. Bunların tam karşısına gelen yerde ve balkon duvarında Atatürk'ün kabartmalı baş portresi ve onun yanında ADALET MÜLKÜN TEMELİDİR ibaresi bulunmaktadır. Bu ibarenin altında Yüksek Adalet Divanı hâkimlerine ve savcılarına mahsus yer bulunmaktadır. Atatürk'ün portresi ve Yüksek Adalet Divanının hemen yanında Türk milletini temsil eden şanlı Türk bayrağı dikilidir. Bununla birlikte 14 Ekim Cuma günü tarihli Yassıada duruşmaların başlamasını, sanıkların salona girişini, Anayasayı ihlal suçuna ait kararnamenin okunduğunu, okunan kararnamede 33'e yakın sanık idamı istendiğine dikkat çekmiştir. Sanıkların bitkin ve perişan halde oldukları belirtilmiştir." (Madran, 25 Ekim 1960: 1; Madran 26 Ekim 1960: 1; Madran 27 Ekim 1960: 1; Madran 28 Ekim 1960: 1).

Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol; Başsavcı ise, Altay Egesel olmuştur (Akis, 10 Ekim 1960: 6-7). Başsavcı Ömer Altay Egesel, Yassıada duruşmalarının sırasını açıklamıştır. Sorguları tamamlanan ve kararnameleri hazırlanan davaların sırası ise şu şekilde verilmiştir: "İlk dava; Köpek Davası (görüldü), İkinci dava, 6-7 Eylül Olayları (görülüyor), Üçüncü dava, Bebek Davası (Pazartesi), Dördüncü dava, Hasan Polatkan ve arkadaşlarına ait iki şirket yolsuzluğu, Beşinci dava, Zeyyat Mandalıncı ve Hayrettin Erkmen'e ait irtikâp davası, Altıncı dava, Nedim Ökmen'e ait İş Bankası'na arsa satışı, Yedinci dava, Ali İpar ve yedi arkadaşı, Sekizinci dava, Sebati Atatman ve Burhan Ulutan memuriyet ve görevini suiistimal, Dokuzuncu dava, Fatin Rüştü Zorlu ile Ulvi Yenel'in uçak alımı yolsuzluğu, Onuncu dava, Kromit yolsuzluğu, On birinci dava, halkı silahlandırmak ve silah kaçakçılığı, Celal Bayar ve arkadaşları, On ikinci dava, Topkapı Olayları, On üçüncü dava, İstanbul ve Ankara Üniversite olayları, On dördüncü dava, Anayasayı ihlal" (İnkılâp, 28 Ekim 1960: 1). Yassıada'da yolun sonuna gelinmiş; Bayar, Menderes ve diğerleri için idam cezası istenmiştir. DP'lilerin Anayasayı ihlal etmekle suçlandığı hareketlerin listesi ise; "Halk Partisi mallarının gaspı, Kırşehir'in ceza olarak kaza yapılması, hâkimlerin görülen lüzum üzerine emekliye sevk edilmeleri, vatandaşın seçmenlik haklarının ihlal edilişi, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun çıkarılışı ve eşitlik prensibine aykırı tatbiki, tahkikat encümeni kurulması karar ve sebepleri, Meclis müzakerelerinin neşrine mâni olmak, bir komisyona icrai teşrii ve kazai görevler veren 7468 sayılı Salahiyet Kanunun çıkışı" olarak sıralanmıştır (Madran, 17 Ekim 1960: 1).

Yassıada duruşmalarının son oturumu, 15 Eylül 1961 tarihinde yapılmıştır. 11 aydan beri devam etmekte olan duruşmalarda 19 davaya bakılmıştır (Kervan, 15 Eylül 1961: 1). Son olarak, MBK İrtibat Bürosunun (58) sayılı tebliği gereğince;

“1- Yüksek Adalet Divanınca ölüm cezasına mahkûm edilen sanıklardan sakıt Reisicumhur Celal Bayar, sakıt Başbakan Adnan Menderes, sakıt Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu ve sakıt Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın ölüm cezaları MBK’nın 15 Eylül 1961 gün ve 75 numaralı kararı ile tasdik edilmiştir. Ancak sakıt Reisicumhur Celal Bayar’ın 65 yaşını bitirmiş olması dolayısıyla verilen ölüm cezası müebbet ağır hapse tahvil edilmiştir.

2- Ölüm cezasına mahkûm edilen Refik Koraltan, Agah Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Ahmet Hamdi Sancar, Nusret Kirişcioğlu, Bahadır Dülger, Emin Kalafat, Baha Akşit, Osman Kavrakoğlu, Zeki Erataman ve Rüştü Erdelhunun cezaları da 15 Eylül 1961 gün ve 75 numaralı kararlar müebbet ağır hapse çevrilmiştir.” (Madran, 16 Eylül 1961: 1).

8. Sonuç

Bu çalışmada 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve sonrası yaşanan gelişmelerin Nazilli yerel basınına yansımaları ve MBK’nın çalışmaları temel alınarak gazetelerin genel tutumu değerlendirilmiştir. Darbe öncesi Nazilli yerel basınına incelediğimizde; *“Hür Menderes/İnkılâp ve Madran”* adlı gazeteler, DP iktidarının destekçisi olmuş ve iktidarın politikalarından övgü ile bahsetmiştir. Nazilli basınında doğrudan doğruya darbe ile ilgili herhangi bir sinyal, hareketlenme, ayaklanma ve isyan belirtileri görülmemiştir. Kervan gazetesi ise; Hür Menderes, İnkılâp ve Madran adlı gazetelerin aksine DP’ye karşı sert muhalif çizgisinden darbe öncesi ve sonrası ödün vermemiştir.

27 Mayıs Askeri Darbesi, bütün yurttaki olduğu gibi Nazilli’de de coşkulu bir şekilde heyecanla karşılanmış ve bayram sevinci içerisinde kutlanmıştır. Gazete manşetlerine baktığımızda ise, 27 Mayıs özel tarihi bir gün olarak görülmüş; *“İnkılâp, ihtilal ve ikinci cumhuriyet”* olarak nitelendirilmiştir. Gazetelerde ağırlıklı olarak ele alınan konular; DP iktidarının usulsüz politika uygulamaları ve basına baskı yapması, gazete ve gazetecilere verilen cezalar ve zararlar, bu durumun ülkede krize yol açması, 27 Mayıs Askeri Darbesinin önemi, anlamı ve darbenin haklı gerekçeleri şeklinde sıralanmıştır. MBK lideri Org. Cemal Gürsel ve ordu, halk tarafından kurtarıcı olarak görülmüş ve *“kahraman”* olarak ilan edilmiştir. Ülkenin kargaşa içerisinde olduğu dönemde, darbe ile bu durumun sona erdiği, antidemokratik rejimin yerini demokratik ve özgür bir ortama bıraktığı için MBK yönetimi, *“İnkılâp Hükümeti”* olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda gazete manşetlerinde; kahraman ve şanlı ordu, gençlik, halk, hürriyet ve demokrasi gibi kavramlar ön plana çıkarılarak toplumsal birlik mesajı verilmiştir. DP yönetimine yönelik linç kampanyası oluşturulmuş ve DP’liler için *“devrik, sakıt, sabık, kuyruk ve düşük”* yakıştırmalar ile değersiz görülmüş ve küçük düşürücü ifadeler kullanılmıştır. Ayrıca darbenin meşrulaştırılması için gerekli zemin hazırlanmıştır. Halkın Türk ordusunun ve onun temsilcisi olarak görülen MBK yönetiminden yana olması sağlanmıştır. Bu süreçte darbeye mecbur kalındığı algısı yaratılmıştır. Bu kapsamda 27 Mayıs sonrasında Nazilli halkı, darbeyi, MBK politikalarını ve uygulamalarını olumlu bir biçimde karşılamış ve destek aktarımını sağlamıştır.

Darbe sonrası *“Hür Menderes”* adlı gazete, *“Menderes”* adını taşımaktan utanmış ve hemen *“Menderes”* yerine *“İnkılâp”* adını almıştır. Öte yandan *“Madran”* gazetesi, kendilerine göre en doğru olanı yapmıştır. Yayın politikası çerçevesinde DP aleyhine sık sık haberler yayımlamış ve bu tavrını sürdürmüştür. *“Kervan”* adlı gazete ise, zengin bir yazar kadrosuna sahiptir. Nazillilerin fikri yönüne katkıda bulunmuştur. Özellikle CHP’ye büyük ölçüde destek

vermiş; DP iktidarına karşı da muhalif bir tutum sergilemekten kaçınmamıştır. Bu tutumuna darbe öncesi ve sonrası devam etmiştir. DP'nin basına yönelik baskıları sonucu, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi öncesinde Kervan Gazetesi'nin yazar kadrosu tutuklanmıştır. Bu durum Kervan Gazetesi'nde sıklıkla dile getirilmiş ve DP iktidarı eleştirilmiştir. Bu nedenle Kervan Gazetesi, bir kurtuluş olarak görülen 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine gönülden destek vermiştir. 27 Mayıs sonrasında tekrar yayın hayatına devam eden Kervan Gazetesi, yerel basın örneğini teşkil etse de büyük ölçüde yankı uyandırmıştır.

Sonuç olarak, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasında Nazilli yerel basını önemli bir dönüşüm geçirmiş; gazeteler kısa sürede tutumlarını ve yayın politikalarını değiştirmiştir. Yerel basın, bu dönemde yalnızca siyasi bir yönelim sergilemekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal algıların şekillenmesinde etkili bir araç haline gelmiştir.

Kaynakça

T.C. MBK Genel Kurul Toplantısı, Yüz dördüncü Birleşim, Cilt: 6, 7.9.1961.

T.C. Resmî Gazete, Sayı: 10525, 14.06.1960.

Akis, 10 Ekim 1960.

Akis, 17 Ekim 1960.

Cumhuriyet, 29 Mayıs 1960.

Hürriyet, 17 Haziran 1960.

Hür Menderes, 28 Mayıs 1960.

Hür Menderes, 30 Mayıs 1960.

Hür Menderes, 31 Mayıs 1960.

Hür Menderes, 1 Haziran 1960.

İnkılâp, 11 Haziran 1960.

İnkılâp, 13 Haziran 1960.

İnkılâp, 19 Temmuz 1960.

İnkılâp, 23 Temmuz 1960.

İnkılâp, 25 Temmuz 1960.

İnkılâp, 15 Ağustos 1960.

İnkılâp, 18 Ağustos 1960.

İnkılâp, 26 Ağustos 1960.

İnkılâp, 6 Eylül 1960.

İnkılâp, 10 Eylül 1960.

İnkılâp, 22 Eylül 1960.

İnkılâp, 30 Eylül 1960.

İnkılâp, 11 Ekim 1960.

İnkılâp, 25 Ekim 1960.

İnkılâp, 28 Ekim 1960.

İnkılâp, 1 Kasım 1960.

İnkılâp, 21 Kasım 1960.

Kervan, 11 Haziran 1960.

Kervan, 16 Haziran 1960.

Kervan, 23 Haziran 1960.

Kervan, 22 Eylül 1960.

Kervan, 29 Aralık 1960.

Kervan, 2 Mayıs 1961.

Kervan, 15 Eylül 1961.
Milliyet, 4 Haziran 1960.
Milliyet, 9 Haziran 1960.
Milliyet, 18 Ağustos 1960.
Madran, 30 Mayıs 1960.
Madran, 31 Mayıs 1960.
Madran, 1 Haziran 1960.
Madran, 2 Haziran 1960.
Madran, 3 Haziran 1960.
Madran, 11 Haziran 1960.
Madran, 21 Haziran 1960.
Madran, 22 Haziran 1960.
Madran, 1 Temmuz 1960.
Madran, 4 Temmuz 1960.
Madran, 8 Temmuz 1960.
Madran, 9 Temmuz 1960.
Madran, 12 Temmuz 1960.
Madran, 13 Temmuz 1960.
Madran, 15 Temmuz 1960.
Madran, 16 Temmuz 1960.
Madran, 18 Temmuz 1960.
Madran, 20 Temmuz 1960.
Madran, 27 Temmuz 1960.
Madran, 28 Temmuz 1960.
Madran, 12 Ağustos 1960.
Madran, 1 Eylül 1960.
Madran, 22 Eylül 1960.
Madran 23 Eylül 1960.
Madran, 26 Eylül 1960.
Madran, 4 Ekim 1960.
Madran, 8 Ekim 1960.
Madran, 11 Ekim 1960.
Madran, 17 Ekim 1960.
Madran, 22 Ekim 1960.

Madran, 25 Ekim 1960.
Madran 26 Ekim 1960.
Madran 27 Ekim 1960.
Madran 28 Ekim 1960.
Madran, 7 Kasım 1960.
Madran, 2 Aralık 1960.
Madran, 2 Mayıs 1961.
Madran, 16 Eylül 1961.

- Ahmad, F. (2015). *Demokrasi Sürecinde Türkiye: 1945-1980*, Hil Yayın, İstanbul.
- Akşin, S. (2009). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Alkan, M. Ö. (2017). *Osmanlı'dan Günümüze Darbeler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Apuhan, R. Ş. (2007). *27 Mayıs'tan Yassıada Mahkemelerine Menderes, Resmi Tarihi Değiştirecek Gerçekler*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Aydın, s. & Taşkın, Y. (2014). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çelik, F. (2019). *1960 Askeri Darbesinde Kamuoyu Oluşturma Projesi: Propaganda*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güryay, T. (1971). *Bir İktidar Yargılanıyor*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- İnce Erdoğan, D. (Mayıs, 2017). Propaganda: 27 Mayıs Darbesini Meşrulaştırma Çalışmaları. *Uluslararası Darbe Sempozyumu*, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, s.307-328.
- Kaynar, M. K. (2017). *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Lewis, B. (2003). *Demokrasinin Türkiye Serüveni*, Çevirenler: Hamdi Aydoğan & Esra Ermert, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tokgöz, O. (2010). *Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Turan, Ş. (1999). *Türk Devrim Tarihi IV Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950- 27 Mayıs 1960)*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Turan, Ş. (2002). *Türk Devrim Tarihi V Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960- 12 Eylül 1980)*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Weiker, W. F. (1967). *Amerikalı, Fransız, Rus gözüyle 1960 Türk İhtilali*, (Çev. Ergin, M.), Cem Yayınevi, İstanbul.

EKLER:

Ek 1: Hür Menderes, 28 Mayıs 1960.

Hür Menderes, 30 Mayıs 1960.

Ek 2: Hür Menderes, 31 Mayıs 1960.

Hür Menderes, 1 Haziran 1960.

Ek 3: İnkılâp, 18 Ağustos 1960.

İnkılâp, 11 Haziran 1960.

Ek 4: İnkılâp, 30 Eylül 1960.

İnkılâp, 11 Ekim 1960.

Ek 5: Madran, 30 Mayıs 1960.

Madran, 8 Temmuz 1960.

Ek 6: Madran, 16 Temmuz 1960.

Madran, 12 Temmuz 1960.

Ek 7: Kervan, 11 Haziran 1960.

Kervan, 23 Haziran 1960.

Ek 8: Kervan, 2 Mayıs 1961.

Kervan, 15 Eylül 1961.